

Hemşirelerde Göreli Yoksunluk ve Algılanan Yoksunluk Üzerine Yapılmış Çalışmaların Kapsam Analizi ile İncelenmesi*

An Examination of Studies on Relative Deprivation and Perceived Deprivation Among Nurses Through a Scoping Review*

 Nurşah TATOĞLU^{1**}, Serap ALTUNTAŞ²

¹ Balıkesir Üniversitesi, İvrindi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, İlk ve Acil Yardım Programı, Balıkesir, Türkiye

² Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmada, hemşirelerde “görelî yoksunluk” ve “algılanan yoksunluk” kavramlarına ilişkin alanyazındaki çalışmaların sistematik biçimde incelenmesi amacıyla bir kapsam incelemesi gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda literatür taraması, 1 Şubat 2026 tarihine kadar yayımlanmış çalışmalar dikkate alınarak yürütülmüştür. Araştırma sürecinde SCOPUS (n=18) ve WOS (n=16) veri tabanlarında [(“relative deprivation” OR “perceived deprivation”) AND (nurse OR nursing)] anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Elde edilen çalışmalar arasından hemşirelik ile doğrudan ilişkili olmayan makaleler kapsam dışı bırakılmış; nihai olarak 12 çalışma incelemeye alınmıştır. İncelenen çalışmaların yedisinin araştırma makalesi, birinin kavram analizi, birinin boylamsal araştırma ve üçünün derleme türünde olduğu belirlenmiştir. Çalışmaların ülke dağılımına bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri (n=3) ve Kanada’nın (n=3) öne çıktığı görülmüştür. Yıllara göre dağılım incelendiğinde çalışmaların 1984 yılına kadar uzandığı, ancak genel olarak geniş bir zaman aralığına dağılmış sınırlı sayıda araştırmanın bulunduğu dikkat çekmektedir. En fazla atıf alan çalışmanın 2003 yılında yayımlandığı (105 atıf) ve aşağı ve yukarı yönlü sosyal karşılaştırmaların görelî yoksunluk üzerindeki etkisini incelediği belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye’de hemşirelerde yoksunluğa ilişkin ilk çalışmanın Ocak 2026’da yayımlandığı tespit edilmiştir. Çalışmalarda ele alınan konuların ağırlıklı olarak yoksunluğun psikolojik boyutuna odaklandığı görülmektedir. İncelenen 12 çalışmanın yedisi doğrudan hemşirelik alanında yoksunluk kavramını ele almaktadır. Elde edilen bulgular, hemşirelerde yoksunluk konusunun alanyazında sınırlı sayıda çalışılmış, dağınık ve kavramsal açıdan yeterince derinleştirilmemiş bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, son 42 yıl içerisinde hemşirelerde yoksunluk üzerine yalnızca 12 çalışmanın gerçekleştirildiği belirlenmiş olup, bu konunun hem Türkiye’de hem de uluslararası düzeyde farklı örneklem gruplarında daha kapsamlı biçimde araştırılmasına gereksinim bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: algılanan yoksunluk, görelî yoksunluk, hemşire, hemşirelik, kapsam incelemesi.

*Bu makale, 27–28 Şubat 2026 tarihleri arasında Ankara’da düzenlenen 6. Uluslararası Sağlık Bilimleri Kongresi’nde özet bildirisi olarak sunulmuştur.

****Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Nurşah TATOĞLU

Geliş Tarihi/Received: 31.01.2026

E-posta: nursahsahin@gmail.com

Kabul Tarihi/Accepted: 11.06.2026

ORCID: orcid.org/0000-0003-4914-3806

Yayınlanma Tarihi/Publication Date: 21.07.2026

Copyright© 2025 The Author. The content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

©Telif Hakkı 2025 Yazar. Bu derginin içeriği Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

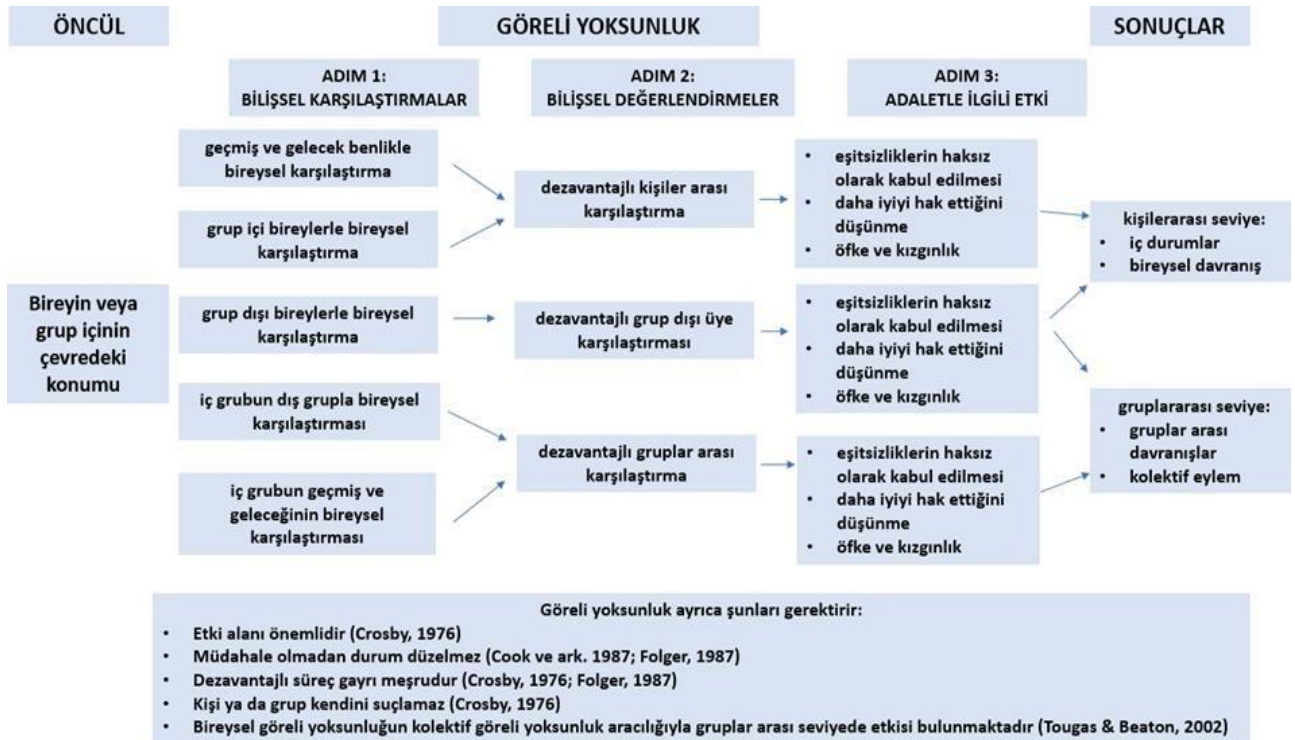
ABSTRACT

This study aimed to systematically examine the existing literature on “relative deprivation” and “perceived deprivation” among nurses through a scoping review. In this context, the literature search was conducted to include studies published up to 1 February 2026. During the research process, searches were conducted in the SCOPUS (n=18) and WOS (n=16) databases using the keywords [(“relative deprivation” OR “perceived deprivation”) AND (nurse OR nursing)]. Among the retrieved studies, articles not directly related to nursing were excluded; ultimately, 12 studies were included in the review. Among the included studies, seven were research articles, one was a concept analysis, one was a longitudinal study, and three were review articles. In terms of geographical distribution, the majority of the studies were conducted in the United States (n = 3) and Canada (n = 3). The temporal distribution of the studies indicated that research dates back to 1984; however, the overall number of studies remains limited and dispersed over a broad time span. The most highly cited study was published in 2003 (105 citations) and examined the effects of upward and downward social comparisons on relative deprivation. Additionally, the first study conducted in Türkiye on deprivation among nurses was published in January 2026. The findings indicate that the majority of the studies primarily focused on the psychological dimension of deprivation. Of the 12 included studies, seven directly addressed deprivation within the field of nursing. Overall, the results of this review suggest that deprivation among nurses is a limited, fragmented, and conceptually underdeveloped area within the literature. In conclusion, only 12 studies have been conducted on deprivation among nurses over the past 42 years. These findings highlight the need for further research on this topic across diverse sample groups, both in Türkiye and internationally.

Keywords: perceived deprivation, relative deprivation, nurse, nursing, scoping review

GİRİŞ

Yoksunluk Türk Dil Kurumu’na göre “yoksun olma durumu, mahrumiyet, mahrumluk” olarak tanımlansa da (TDK, 2025) “görelî yoksunluk teorisi” ilk kez Stouffer ve diğerleri (1949) tarafından 2. Dünya Savaşı sırasında ortaya atılmış ve zaman içinde geliştirilmiştir. Görelî yoksunluk en genel tanımıyla bir kişinin bireysel ya da grup düzeyinde yaptığı karşılaştırmalar sonucunda yaşadığı adaletsizlik duygusuyla birlikte öfke ve kızgınlık duyması olarak tanımlanabilir (Burns ve Runciman, 1966; Crosby, 1976; Davis, 1959). Kuramcılar yoksunluğun oluşması için çeşitli öncüller belirtmiş ve bunları yıllar içerisinde geliştirmişlerdir. En geniş ifade ile Smith ve diğerleri (2012) yoksunluğun oluşması için dört temel bileşenin olması gerektiğini savunmuşlardır. Buna göre mutlaka bireysel ya da grup düzeyinde bilişsel karşılaştırmalar yapmak, bu karşılaştırmalarda dezavantajlı olduğunu düşünmek, dezavantajları haksız olarak algılamak (yani kişinin kendisini sorumlu hissetmemesi) ve bunun sonucunda öfke ve kızgınlık duymak gereklidir. Görelî yoksunluğun teorik ve meta-analitik incelemesi yine Smith ve diğerleri (2012) tarafından yapılmış ve görelî yoksunluğun bireysel ve grup düzeyinde oluşturduğu etkiler Şekil 1.’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Görelî yoksunluk: teorik ve meta-analitik inceleme

Görelî yoksunluk her meslekten (üniversite öğrencisi, akademisyen, yetişkin, otel çalışanı, ordu çalışanı vb.) her kişide oluşabilecek ve genellikle olumsuz sonuçları olan psikolojik bir kavramdır ve bu konuda çeşitli alanyazın çalışmaları da halihazırda mevcuttur (Erdogan vd., 2018; Lilly vd., 2023; Peng ve Wu, 2022; Yeşiltaş vd., 2023; Yılmaz ve Erkal, 2020). Görelî yoksunluğun olumsuz sonuçları olarak fiziksel (olumsuz alışkanlıklar edinme, vücut direncinin düşmesi, kilo alma, sağlıksız beslenme vb.) (Liu ve Yi, 2023) ve psikolojik sağlığın (stres, depresyon, anksiyete, tükenmişlik vb.) bozulması (Beshai vd., 2017; Eibner vd., 2004) önemli yer tutmaktadır.

Görelî yoksunluğun oluşabilmesi için mutlaka karşılaştırmalar yapmak gereklidir. Bu durumun temeli olan sosyal karşılaştırma yönelimi teorisi ise Festinger (1954) tarafından ortaya atılmıştır. Kişiler bu anlamda aşağı ve yukarı yönlü karşılaştırmalara girerler. Aşağı yönlü karşılaştırmalarda kendilerinden daha kötü durumda olanları, yukarı yönlü karşılaştırmalarda ise kendilerinden üstün gördükleri kişileri hedef alabilirler. Her iki karşılaştırma durumunda da kişilerde hem olumlu hem de olumsuz duygular oluşabilir (Diel vd., 2024). Hemşireler üzerinde görelî yoksunluk üzerine yapılan alanyazın incelemelerinin oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Özellikle yoksunluğun oluşması için mutlaka karşılaştırmaların yapılması gerektiği düşünüldüğünde hemşirelerin hangi tür karşılaştırmalara girdikleri bilinmemektedir (Tatoglu ve Altuntaş, 2026).

Hemşirelerin stres, depresyon, anksiyete ve tükenmişlik durumları yıllardır araştırılan psikolojik konulardandır. Görelî yoksunluğun psikolojik sıkıntıya sebep olduğu var sayıldığında yoksunluk durumlarının tespit edilmesi ve ortadan kaldırılması büyük önem taşımaktadır. Hemşireler bu anlamda; çalışma koşulları, eğitim seviyeleri, kariyer olanakları gibi birçok konuda farklı koşullara sahiptir. Bu koşullar da hemşirelere farklı karşılaştırmalara girme fırsatı sunmaktadır. Bilişsel karşılaştırmalar birey düzeyinde yapılabileceği gibi grup düzeyinde de yapılabilir. Bir hemşire kendisini başka bir hemşire ile, hemşire olmayan başka bir sağlık çalışanı ile veya sağlık çalışanı olmayan kişilerle karşılaştırabilir. Yine hemşireler gruplarını başka hemşirelerle, sağlık alanından ya da sağlık alanından olmayan meslek gruplarıyla karşılaştırarak kendi durumlarını dezavantajlı algılayabilirler ve tüm bu durumlar hemşirelerde yoksunluk yaratabilir. Alanyazında görelî yoksunluk türleri bir bütün olarak ele alınmasa da kaynaklarda belirtilen türlere yönelik sınıflandırmalar yapılarak derlenmiş olup, hemşirelerin bu sınıflandırmalara göre yoksunluk yaşayabileceği durumlar Tablo 1.'de örneklendirilmiştir (Buunk vd., 2003; de la Sablonnière ve Tougas, 2008; Mishra ve Carleton, 2015; Smith vd., 2012).

Tablo 1. Görelî yoksunluk türleri

Bireysel görelî yoksunluk: Bir kişi kendini başkalarıyla karşılaştırdığında bireysel düzeyde ortaya çıkar	Kolektif görelî yoksunluk: Bir kişi grubunu diğer gruplarla karşılaştırdığında grup düzeyinde ortaya çıkar. (Sosyal ve zamansal olmak üzere ikiye ayrılır).
Örnek: Hemşirelerin kendilerini bireysel olarak diğer hemşirelerle ya da başka meslekten kişilerle karşılaştırması	Örnek: Hemşirelerin gruplarını başka hemşire gruplarıyla ya da başka mesleklerle karşılaştırması
Bilişsel yoksunluk: Karşılaştırma yapma	Duygusal yoksunluk: Karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan memnuniyetsizlik
Örnek: Hemşirelerin kendilerini başkalarıyla veya gruplarını başka gruplarla karşılaştırması (meslek içi veya meslek dışı)	Örnek: Hemşirelerin bu karşılaştırmalar sonucunda adaletsizlik hissiyle beraber memnuniyetsizlik yaşaması
Aşağı yönlü karşılaştırmaya bağlı yoksunluk: Kendisinden daha kötü durumda olan ve yetkin olmayanlarla karşılaştırma	Yukarı yönlü karşılaştırmaya bağlı yoksunluk: Kendisinden daha iyi durumda ve yetkin olanlarla karşılaştırma
Örnek: Hemşirelerin kendilerini; kendilerinden daha düşük niteliklere sahip ya da refah düzeylerini düşük olarak algıladıkları kişilerle karşılaştırmaları (eğitim seviyesi ya da ekonomik durumu kendisinden düşük hemşireler ve diğer meslek gruplarından kişiler gibi)	Örnek: Hemşirelerin kendilerini; kendilerinden daha yüksek niteliklere sahip ya da refah düzeylerini yüksek olarak algıladıkları kişilerle karşılaştırmaları (yönetici hemşireler, hekimler, eğitim seviyesi ya da ekonomik durumu kendisinden yüksek hemşireler ve diğer meslek gruplarından kişiler gibi)

Tablo 1. Göreli yoksunluk türleri (devamı)

Nesnel ve mutlak yoksunluk: Nesnel değerlendirmelerle ilgili	Öznel yoksunluk: Öznel değerlendirmelerle ilgili
<i>Açıklama: İyi koşullara ya da iyi bir maaşa sahip birisi yoksunluk yaşamaz ya da tam tersi olarak kötü koşullara ve kötü maaşa sahip birisi mutlaka yoksunluk yaşar (öznel yoksunluğa göre yanlıştır)</i>	<i>Açıklama: Koşulların ne olduğundan çok kişinin bu durumu algılayış biçimi ve adil olarak görüp görmediği önemlidir</i>
Sosyal kolektif göreli yoksunluk: Birey kendi grubunun koşullarını başka grubun koşullarıyla karşılaştırarak dezavantajlı hissetmesi	Zamansal kolektif göreli yoksunluk: Sosyal değişim ve ekonomik zorluk dönemleri gibi zaman içinde grup içindeki karşılaştırmaları içermesi
<i>Örnek: Hemşirelerin gruplarını başka hemşire gruplarıyla ya da başka mesleklerle karşılaştırması</i>	<i>Örnek: Hemşirelerin ekonomik kriz, salgın, afet, sağlık politikalarındaki değişimler gibi durumlardan etkilenmelerine rağmen aynı koşullarda çalışmaya devam etmeleri ve zaman içinde yaptıkları karşılaştırmalar</i>

Göreli yoksunluğun hem ülkemizde hem de yurt dışında farklı örneklem grupları ile çalışıldığı görülmektedir. Özellikle yoksunluğun oluşması çalışan davranışlarını olumsuz etkileyen ve olumsuz sonuçlara neden olan önemli bir konudur. Göreli yoksunluk fiziksel ve psikolojik sağlığı bozması yani bireylerin kendisine zarar vermesi yanında, bireylerin çevrelerine zarar vermelerine de neden olabilir. Örneğin yoksunluk duygusu yaşayan bireyler; düşmanlık ve saldırganlık davranışları gösterebilir (Greitemeyer ve Sagioglou, 2017), mesleki bağlılık, iş doyumu ve iş performansı düşüklüğü yaşayabilir (Peng ve Wu, 2022; Yılmaz ve Erkal, 2020), intikam duygusu ile siber zorbalık yapabilir (Guo ve Xia, 2023), bilgi saklama davranışında bulunabilir (Yeşiltaş vd., 2023), ekip içi bilgi paylaşımını azaltabilir (Wan vd., 2023), yüksek gelirli insanlardan uzaklaşabilir (Liu ve Yi, 2023), başkalarına iyilik yapmak istemeyebilir (Zhang vd., 2016), görev içi performanslarını azaltabilirler (Feldman ve Turnley, 2004). Bu çalışmalar hemşireler üzerinde yapılmaya bile örgütsel davranış alanı kapsamında tüm örgütlerde oluşabilecek risklerdendir. Bu çalışma hemşirelerde göreli yoksunluk ve algılanan yoksunluk konularında yürütülen araştırmaları incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Bu konudaki sınırlı sayıda yapılan çalışmaların özellikleri ortaya çıkarılarak alanyazındaki boşluğa dikkat çekilecek ve bu sayede yeni araştırmalar için yol gösterici olabilecektir.

YÖNTEM

Bu çalışma, alanyazında hemşireler üzerinde yapılmış yoksunluk çalışmalarının ayrıntılı incelenmesi amacıyla kapsam incelemesi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsam incelemesinde literatür taraması 1 Şubat 2026 tarihine kadar yayımlanmış çalışmalar dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda [(“relative deprivation” OR “perceived deprivation”) AND (nurse OR nursing)] anahtar kelimeleri kullanılarak gerçekleştirilen tarama sonucunda SCOPUS veri tabanında 18 makaleye, Web of Science (WOS) veri tabanında ise 16 makaleye ulaşılmıştır. ‘Yoksunluk’ ifadesinin tek başına kullanımı, konu kapsamı dışına çıkarak farklı yoksunluk türleri (madde kullanımı, yeme bozuklukları vb.) ile ilişkilendirilen çalışmalara da ulaşılmasına neden olduğundan, tarama özellikle ‘göreli/göreceli yoksunluk’ ve ‘algılanan yoksunluk’ ifadeleri ile sınırlandırılmıştır. Her iki veri tabanında yapılan incelemeler sonucunda, yoksunluk kavramı ve hemşirelik alanı ile doğrudan ilişkili olmayan çalışmalar kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca WOS veri tabanında yer alan kullanılabilecek çalışmaların tamamının SCOPUS veri tabanında da indekslendiği belirlenmiş; yinelenen kayıtların çıkarılması sonrasında inceleme toplam 12 makale üzerinden sürdürülmüştür. Bu kapsam incelemesi, kapsam incelemelerinin raporlanmasında standart bir çerçeve sunan PRISMA-ScR (Prisma for Scoping Reviews) rehberi doğrultusunda yürütülmüş ve raporlanmıştır.

Araştırma Evreni: İlgili anahtar kelimeler kullanılarak ulaşılan SCOPUS veri tabanındaki 18, WOS veri tabanındaki 16 makale araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

Araştırma Örnekleme: Dahil edilme ve dışlanma ölçütleri ile araştırmanın amacını karşılayan 12 makale araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Dahil Edilme Ölçütleri: Araştırmaya dahil edilme ölçütleri, çalışmaların hemşireler üzerinde yürütülmüş olması ve yoksunluk kavramı ile ilişkilendirilmiş olması olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda WOS veri tabanından 6, SCOPUS veri tabanından ise 12 çalışma araştırmaya dahil edilmiştir. WOS veri tabanında yer alan 6 çalışmanın tamamının SCOPUS veri tabanında da indekslendiği belirlenmiştir.

Dışlanma Ölçütleri: Araştırmadan dışlanma ölçütleri; çalışmaların hastalar, farklı meslek grupları vb. popülasyonlar ile yapılmış olması ve yoksunluk ile ilişkilendirilmemesi olarak belirlenmiştir. Çalışmaların dahil edilme ve dışlanma ölçütleri Prisma Akış Diyagramı ile sunulmuştur (Şekil 2.).

Şekil 2. PRISMA akış diyagramı

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırma, veri tabanı incelemesi gerçekleştirilerek yapıldığı için etik izne gerek bulunmamaktadır.

Araştırmanın Alanyazına Katkısı: Bu araştırma sayesinde görelî yoksunlukla ilgili hemşirelik alanında yapılmış çalışmaların azlığına dikkat çekilebilecektir.

Çalışmanın Güçlü Yönleri: Bu çalışmanın en önemli güçlü yönü görelî yoksunluk kavramını hemşirelik bağlamında ele alan çalışmaları ilk kez kapsam incelemesi yaklaşımıyla sistematik bir şekilde değerlendirmesi ve bütüncül bir bakış açısı sunmasıdır.

Çalışmanın Zayıf Yönleri: Bu çalışma sadece SCOPUS ve WOS veri tabanlarından alınan veriler ile gerçekleştirilmiştir. Dahil edilen çalışmaların hem sayıca az hem de yöntemsel ve kavramsal açıdan heterojen olmasından dolayı karşılaştırma sonuçlarının sunulamaması çalışmanın zayıf yönlerini oluşturmaktadır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Elde edilen veriler; çalışma adı, tür, ülke, örneklem, yazar, yıl, atıf sayısı ve yoksunlukla ilişkisini içerecek şekilde sırasıyla sunulmuş ve görseller aracılığıyla da desteklenmiştir (Tablo 2., Tablo 3., Şekil 3.).

Tablo 2. Çalışmaların özellikleri

Çalışma	Araştırma Türü	Ülke	Örneklem	Yazarlar	Yıl	Atf	Yoksunluk İlişkisi
1. The effect of perceived relative deprivation in leader-member exchange on flow experience: the serial mediating role of perceived relative deprivation in coworker exchange and job-related anxiety	Araştırma Makalesi	Türkiye	Hemşire (n=406)	Seçkin ve Çağın	2026	0	doğrudan
2. The effect of perfectionism on relative deprivation among nursing students: The role of interpersonal sensitivity and resilience	Araştırma Makalesi	Çin	Hemşirelik öğrencisi (n=682)	Ding vd.	2024	2	doğrudan
3. Role conflict of physician assistants with nursing licenses in Korea	Kavram analizi	Kore	Hemşirelik lisansına sahip hekim yardımcıları	Kim ve Jung	2024	5	dolaylı
4. Nurses' experiences of the COVID-19 crisis.	Araştırma Makalesi	Kore	Hemşire (n=16)	Lee ve Song	2021	17	dolaylı
5. Profound organizational change, psychological distress and burnout symptoms: The mediator role of collective relative deprivation	Araştırma Makalesi	Kanada	Hemşire (n=109)	de la Sablonnière vd.	2012	15	doğrudan
6. Perceived deprivation in active duty military nurse anesthetists	Araştırma Makalesi	Amerika	Hemşire (n=435)	Pearson vd.	2009	0	doğrudan
7. Relative deprivation and social identity in times of dramatic social change: The case of nurses.	Araştırma Makalesi	Kanada	Hemşire (n=108)	de la Sablonnière ve Tougas	2008	29	doğrudan
8. Health in danger: Repercussions of the ageist on psychological disengagement and self-esteem of nurses 45 years and older.	Araştırma Makalesi	Kanada	Erkek hemşire (n=236; n=419)	Lagacé vd.	2008	12	dolaylı

Tablo 2. Çalışmaların özellikleri (devamı)

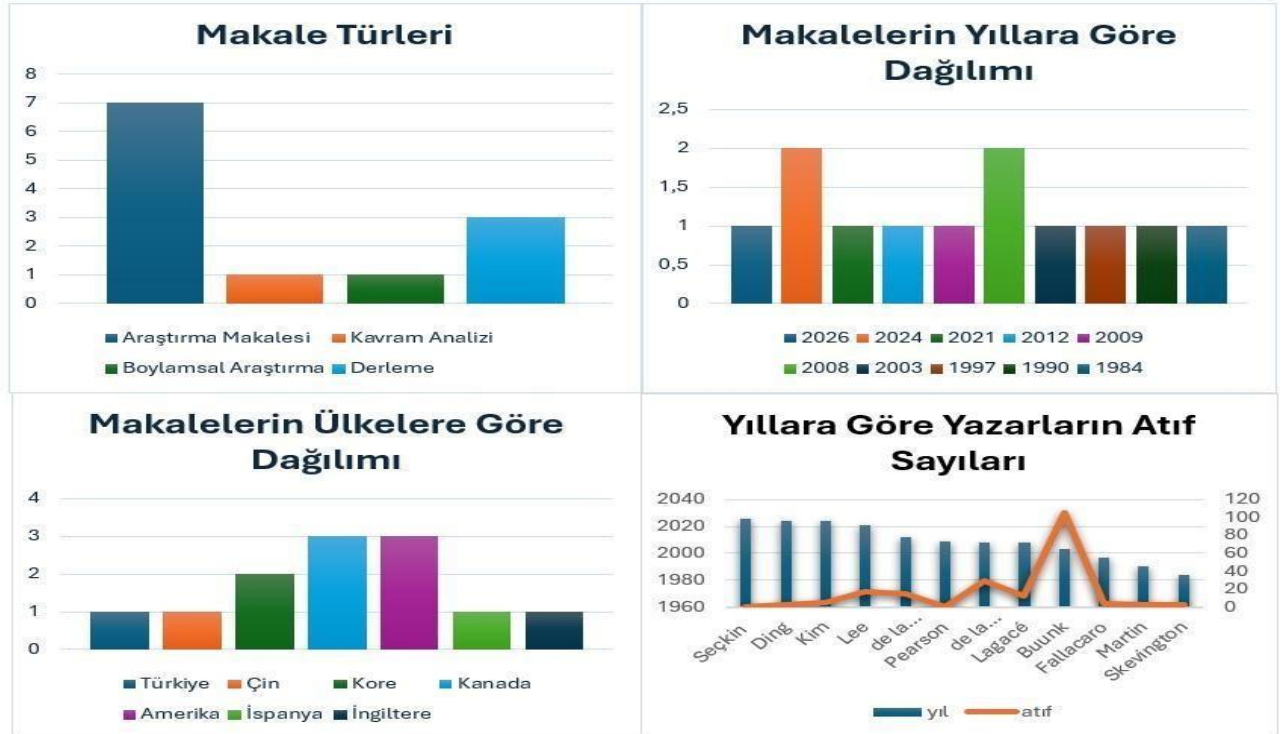
9.	Engaging in upward and downward comparisons as a determinant of relative deprivation at work: A longitudinal study.	Boylamsal araştırma	İspanya	Hemşire (n=93)	Buunk vd.	2003	105	doğrudan
10.	Frustrated wants and entitlements: Fundamental components of CRNA job satisfaction.	Derleme (review) niteliğinde, anket verileriyle desteklenen çalışma	Amerika	CRNA Certified Registered Nurse Anesthetist (n=272)	Fallacaro ve Wu	1997	4	doğrudan
11.	The nursing shortage: dynamics and solutions. A response from an educational perspective	Kısa Derleme	Amerika	hemşire	Martin	1990	3	dolaylı
12.	Choice, status and intergroup conflict in the work of trained nursing groups	Derleme	İngiltere		Skevington	1984	3	dolaylı

Tablo 3. Çalışmaların sonuçları

Yazar	Çalışmanın Sonuçları
1. Seçkin ve Çağın (2026)	Türkiye’de 406 hemşire üzerinde lider-üye etkileşiminde algılanan görelî yoksunluğun iş akışı deneyimine etkisini inceledikleri çalışmalarında; doğrudan bir etki bulunamamıştır. Bununla birlikte, lider-üye etkileşiminde algılanan yüksek görelî yoksunluğun, iş arkadaşı etkileşimindeki görelî yoksunluğu anlamlı biçimde yordadığı belirlenmiştir. Artan görelî yoksunluk algısının işle ilgili kaygıyı yükselttiği ve bu durumun dolaylı olarak iş akış düzeyinin azalmasına yol açtığı saptanmıştır.
2. Ding vd. (2024)	Çin’de üniversite düzeyinde 682 hemşirelik öğrencisinde mükemmeliyetçiliğin görelî yoksunluk üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında; uyumsuz mükemmeliyetçilik; kişiler arası duyarlılık, görelî yoksunluk ve esneklik ile anlamlı derecede pozitif ilişkili bulunmuştur. Kişiler arası duyarlılık, uyumsuz mükemmeliyetçilik ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.
3. Kim ve Jung (2024)	Kore’de hemşirelik lisansına sahip hekim yardımcılarının rol çatışmalarını inceledikleri kavram analizi çalışmalarında; kimlik karmaşası, psikolojik yük, yasal sorumluluktan kaynaklanan kaygı ve korku, geleceğin belirsizliğinden duyulan kaygı, görelî yoksunluk, ihmal duygusu ve aidiyet duygusunun eksikliği gibi özellikler rol çatışması ile ilişkilendirilmiştir.
4. Lee ve Song (2021)	Kore’de Covid-19 krizini deneyimlemiş 16 hemşire ile yapmış oldukları nitel çalışmada nedensel ve bağlamsal koşullar incelenmiş olup, içinde bulunulan koşullarda hastane organizasyonunun günah keçisi olduğu, Covid-19’un öngörülemez durumu nedeniyle artan belirsizliği ve uygunsuz tedavi nedeniyle yaşanan görelî yoksunluğu içermektedir.
5. De La Sablonnière vd. (2012)	Kanada’da 109 hemşire üzerinde örgütsel değişim, psikolojik sıkıntı ve tükenmişlik belirtilerinde kolektif görelî yoksunluğun arabuluculuk rolünü inceledikleri çalışmalarında; çalışanların örgütsel değişimi hızlı ve olumsuz algıladıklarında kolektif görelî yoksunluk hissetme olasılıklarının daha yüksek olduğu ve bunun psikolojik sıkıntı ve tükenmişlik belirtilerine yol açtığı tespit edilmiştir.
6. Pearson vd. (2009)	Amerika’da orduda çalışan 435 anestezi hemşiresinin algılanan yoksunluk durumlarını inceledikleri çalışmalarında; çalışma yılı, ücret, terfi olanağı ile görelî yoksunluk arasında ilişki bulunmazken, istemek ve hak etmek ile ilgili psikolojik faktörlerin görelî yoksunlukla ilişkili olduğu görülmüştür.

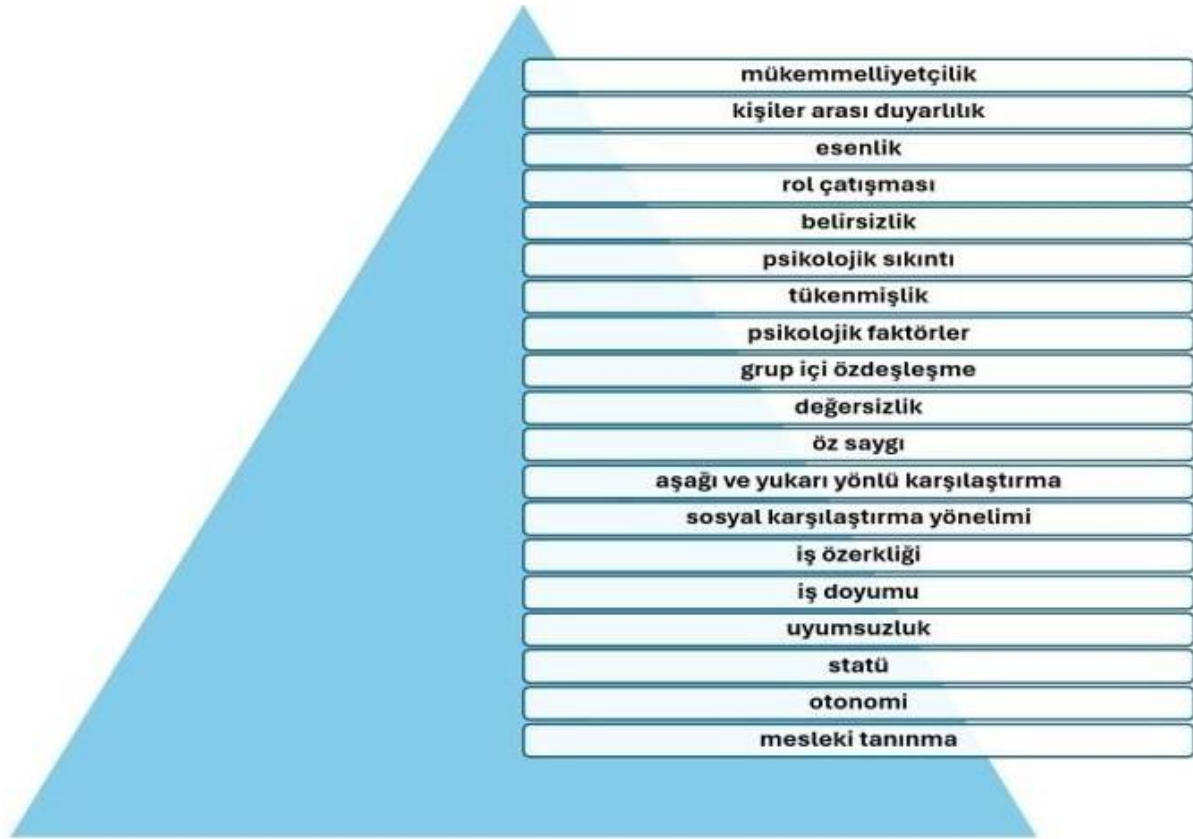
Tablo 3. Çalışmaların sonuçları (devamı)

7. De La Sablonnière ve Tougas (2008)	Kanada’da 108 hemşire üzerinde dramatik sosyal değişim zamanlarında (hükümet yetkilileri tarafından alınan yeni kararlar, yeni teknolojiler, yeni tedavi protokolleri vb.) görelî yoksunluk ve sosyal kimliği inceledikleri çalışmalarında; görelî yoksunluğun örgütsel değişimlerin farklı algılanmasından etkilendiği saptanmıştır. Sosyal görelî yoksunluk birçok olumsuz değişim, zamansal görelî yoksunluk ise hızlı ve olumsuz değişim sonucunda oluşmaktadır. Ayrıca grup içi özdeşleşme görelî yoksunluğun öncüsü olarak bulunmuştur.
8. Lagacé vd. (2008)	Kanada’da 45 yaş ve üzeri erkek hemşirelerde yaş ayrımcılığının psikolojik kopukluğa yansımalarını değerlendirdikleri iki çalışmada; birinci modelde 236; ikinci modelde 419 erkek hemşireye ulaşılmıştır. Bu anlamda 45 yaş ve üzeri erkek hemşirelerin bireysel yoksunluk yaşadıkça iş arkadaşları ve üstlerinden gelen geribildirimleri daha çok itibarsızlaştırdığı ve bu itibarsızlaştırmanın iş alanının değersizleştirilmesine ve öz saygının azalmasına yol açtığı saptanmıştır.
9. Buunk vd. (2003)	İspanya’da 93 hemşire üzerinde yukarı ve aşağı yönlü karşılaştırmaların görelî yoksunluk üzerindeki etkisini inceledikleri boylamsal çalışmalarında; hem yukarı hem de aşağı yönlü karşılaştırmalarda görelî yoksunluğun arttığı ve olumsuz duygulara sebep olduğu tespit edilmiştir. Sıklıkla yukarı yönlü karşılaştırma yapan, hem yukarı hem de aşağı yönlü karşılaştırmalardan olumsuz duygular çıkaran ve sosyal karşılaştırma yönelimi yüksek olan bireylerin görelî yoksunluk seviyeleri artmaktadır.
10. Fallacaro ve Wu (1997)	Amerika’da sertifikalı kayıtlı hemşire anesteziistlerin iş doyumlarıyla ilişkili olarak hissettikleri yoksunluk ve kızgınlık duygularını içeren karşılaştırmalı çalışmalarında cinsiyet veya eğitim seviyesinden bağımsız olarak daha yüksek iş özerkliği bildiren CRNA’ların sınırlı iş özerkliği bildirenlere göre daha düşük yoksunluk ve kızgınlık duygusuna sahip oldukları tespit edilmiştir. İstemek ve hak etmek ile ilgili iki psikolojik değişkenin CRNA’ların hissettiği yoksunluğu açıklamada anlamlı olduğu bulunmuştur.
11. Martin (1990)	Bu kısa derleme, hemşire açığını ele alırken, hemşirelerin eğitim sürecinde geliştirdikleri beklentiler ile çalışma yaşamında karşılaştıkları koşullar arasındaki uyumsuzluğu vurgulayarak görelî yoksunluğun yapısal boyutuna dikkat çekmektedir.
12. Skevington (1984)	Bu çalışma, görelî yoksunluğu hemşirelikte statü, otonomi ve mesleki tanınma eksikliği üzerinden ele alarak, bu algının eğitilmiş hemşire grupları arasında çatışmaya yol açtığını ortaya koymaktadır.

Şekil 3. Çalışmaların grafiksel gösterimleri

Ulaşılan 12 araştırmanın; yedi araştırma makalesi, bir kavram analizi, bir boylamsal araştırma ve üç derlemeden oluştuğu görülmektedir. Araştırmaların ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Kanada ve Amerika’da üçer makale yoğunluk olarak göze çarpmaktadır. Makalelerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde görelî yoksunluğun hemşireler üzerinde ilk olarak 1984 yılında çalışılmaya başladığı görülmektedir. Yıllara göre dağılım, hemşirelik alanında görelî yoksunluk kavramının sistematik ve sürekli bir araştırma alanı haline gelmediğini, çalışmaların zamansal olarak dağınık olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda çalışmaların farklı dergilere dağılmış olması, konunun hemşirelik alanyazınında henüz belirgin bir araştırma odağı oluşturmadığını düşündürmektedir. En çok atıf alan çalışma Buunk ve diğerlerinin (2003) aşağı ve yukarı yönlü karşılaştırmaların görelî yoksunluk üzerindeki etkisini inceledikleri boylamsal çalışmalarıdır (105 atıf). Bu araştırmaların yedisinin öncelikli amacı hemşirelerde görelî yoksunluğu belirlemek olup beş çalışma görelî yoksunluğu dolaylı yünden incelemektedir. Hemşireler üzerinde Türkiye’de gerçekleştirilen ilk çalışma ise Seçkin ve Çağlın (2026) tarafından ortaya konulmuştur.

Makalelerin odaklandığı konular incelenerek Şekil 4.’te görsel olarak sunulmuştur.

Şekil 4. Çalışmaların odaklandığı konular

Bu makalelerde ele alınan kavramların büyük çoğunluğunun görelî yoksunluğun psikolojik boyutuna odaklandığı görülmektedir. Özellikle mükemmeliyetçilik, belirsizlik, psikolojik sıkıntı, tükenmişlik, değersizlik ve öz saygı gibi kavramlar, bireyin kendisini başkalarıyla karşılaştırması sonucunda yaşadığı öznel eksiklik ve adaletsizlik algısını açıklamaya yöneliktir. İkinci ağırlıklı küme, kişiler arası duyarlılık, sosyal karşılaştırma yönelimi, aşağı–yukarı yönlü karşılaştırma, statü ve grup içi özdeşleşme gibi sosyal karşılaştırma ve konumlanma ile ilişkili kavramlardan oluşmaktadır. Daha sınırlı sayıda çalışma ise rol çatışması, iş özerkliği, otonomi, uyumsuzluk ve iş doyumu gibi işin yapısal ve örgütsel koşullarını ele almakta; bunlar görelî yoksunluğun ortaya çıkışında bağlamsal tetikleyiciler olarak ele alınmaktadır. Genel olarak literatür, görelî yoksunluğu ağırlıklı olarak psikolojik sonuçları üzerinden incelemekte, yapısal ve kurumsal boyutlara ise ikincil düzeyde yer vermektedir.

Bu çalışmanın bulguları, hemşirelerde görelî yoksunluk konusunun alanyazında sınırlı, dağınık ve kavramsal olarak yeterince derinleştirilmemiş bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Mevcut çalışmaların sayıca az olması, belirli dergiler etrafında kümelenmemesi ve kavramın çoğunlukla dolaylı değişken olarak ele alınması, bu alanda önemli bir araştırma boşluğu bulunduğunu göstermektedir.

Hemşirelikte artan iş yükü, örgütsel eşitsizlikler ve mesleki rol belirsizlikleri göz önünde bulundurulduğunda, görelî yoksunluk kavramının hemşirelerin psikososyal ve mesleki sonuçları üzerindeki etkilerinin daha

kapsamlı biçimde incelenmesine ihtiyaç olduğu açıktır. Bu bağlamda, mevcut çalışma, hemşirelik alanında görelî yoksunluğun doğrudan ele alınmasını hedefleyen araştırmalar için teorik ve ampirik bir zemin sunmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu kapsam incelemesinin en önemli katkısı, görelî yoksunluğun hemşirelikte kavramsal olarak yeterince tanımlanmamış ve ölçülmemiş olduğunu ortaya koymasısıdır. Bulgular, kavramın çoğunlukla örtük biçimde kullanıldığını ve hemşireliğe özgü kuramsal modellerle ilişkilendirilmediğini göstermektedir. Bu durum, hemşirelikte yaşanan eşitsizlik deneyimlerinin bütüncül biçimde anlaşılmasını ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesini zorlaştırmaktadır. Gelecek araştırmalarda görelî yoksunluğun hemşireler üzerindeki etkisinin belirlenebilmesi için ölçüm araçlarının geliştirilmesi, bu araçlarla çeşitli örneklem gruplarında incelemeler yapılması, hemşirelerde yoksunluğa sebep olabilecek olumsuz faktörlerin önlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Yazarların Katkı Düzeyleri

Nurşah TATOĞLU: Fikir, tasarım, veri toplama, veri analizi ve yorumlama, literatür taraması, makale yazımı,
Serap ALTUNTAŞ: Fikir, makale yazımı, eleştirel inceleme

KAYNAKLAR

- Beshai, S., Mishra, S., Mishra, S., & Carleton, R. N. (2017). Personal relative deprivation associated with functional disorders via stress: An examination of fibromyalgia and gastrointestinal symptoms. *PLoS One*, 12(12), e0189666. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0189666>
- Burns, T., & Runciman, W. G. (1966). Relative deprivation and social justice: A study of attitudes to social inequality in twentieth-century England. *The British Journal of Sociology*, 17(4), 430–434. <https://doi.org/10.2307/589189>
- Buunk, B. P., Zurriaga, R., Gonzalez-Roma, V., & Subirats, M. (2003). Engaging in upward and downward comparisons as a determinant of relative deprivation at work: A longitudinal study. *Journal of Vocational Behavior*, 62(2), 370–388. [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(02\)00015-5](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(02)00015-5)
- Crosby, F. (1976). A model of egoistical relative deprivation. *Psychological Review*, 83(2), 85–113. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.83.2.85>
- Davis, J. A. (1959). A formal interpretation of the theory of relative deprivation. *Sociometry*, 22(4), 280–296. <https://doi.org/10.2307/2786046>
- de la Sablonnière, R., & Tougas, F. (2008). Relative deprivation and social identity in times of dramatic social change: The case of nurses. *Journal of Applied Social Psychology*, 38(9), 2293–2314. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2008.00392.x>
- de la Sablonnière, R., Tougas, F., de la Sablonnière, É., & Debrosse, R. (2012). Profound organizational change, psychological distress and burnout symptoms: The mediator role of collective relative deprivation. *Group Processes & Intergroup Relations*, 15(6), 776–790. <https://doi.org/10.1177/1368430212445074>
- Diel, K., Hofmann, W., Grelle, S., Boecker, L., & Friese, M. (2024). Prepare to compare: Effects of an intervention involving upward and downward social comparisons on goal pursuit in daily life. *Personality and Social Psychology Bulletin*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/01461672231219378>
- Ding, Y., Lu, G., Chen, S., Liang, Y., Zhang, Y., Peng, Q., & Chen, C. (2024). The effect of perfectionism on relative deprivation among nursing students: The role of interpersonal sensitivity and resilience. *Psychology in the Schools*, 61(4), 1360–1374. <https://doi.org/10.1002/pits.23116>
- Eibner, C., Sturm, R., & Gresenz, C. R. (2004). Does relative deprivation predict the need for mental health services? *Journal of Mental Health Policy and Economics*, 7(4), 167–175.
- Erdogan, B., Tomás, I., Valls, V., & Gracia, F. J. (2018). Perceived overqualification, relative deprivation, and person-centric outcomes: The moderating role of career centrality. *Journal of Vocational Behavior*, 107, 233–245. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.05.003>
- Fallacaro, M. D., & Wu, Y. W. (1997). Frustrated wants and entitlements: Fundamental components of CRNA job satisfaction. *AANA Journal*, 65(3), 250–256.
- Feldman, D. C., & Turnley, W. H. (2004). Contingent employment in academic careers: Relative deprivation among adjunct faculty. *Journal of Vocational Behavior*, 64(2), 284–307. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2002.11.003>
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117–140. <https://doi.org/10.1177/001872675400700202>
- Greitemeyer, T., & Sagioglou, C. (2017). Increasing wealth inequality may increase interpersonal hostility: The relationship between personal relative deprivation and aggression. *The Journal of Social Psychology*, 157(6), 766–776. <https://doi.org/10.1080/00224545.2017.1288078>
- Guo, Y., & Xia, L. (2023). Relational model of relative deprivation, revenge, and cyberbullying: A three-time longitudinal study. *Aggressive Behavior*, 49(4), 333–344. <https://doi.org/10.1002/ab.22079>
- Kim, B., & Jung, W. (2024). Role conflict of physician assistants with nursing licenses in Korea. *Journal of Korean Academy of Nursing Administration*, 30(2), 141–151. <https://doi.org/10.1111/jkana.2024.30.2.141>
- Lagacé, M., Tougas, F., Laplante, J., & Neveu, J. F. (2008). Health in danger: Repercussions of ageism on psychological disengagement and self-esteem of nurses 45 years and older. *Canadian Journal on Aging*, 27(3), 285–299. <https://doi.org/10.3138/cja.27.3.285>
- Lee, J. H., & Song, Y. (2021). Nurses' experiences of the COVID-19 crisis. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 51(6), 689–702. <https://doi.org/10.4040/jkan.21160>
- Lilly, K. J., Sibley, C. G., & Osborne, D. (2023). Examining the between- and within-person effects of relative deprivation: Results from a 7-year longitudinal panel sample. *European Journal of Social Psychology*, 53(3), 435–449. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2913>
- Liu, C., & Yi, F. (2023). Relative deprivation and health revisited: New evidence from middle-aged and older adults in rural China. *China Economic Review*, 79, 101948. <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2023.101948>
- Martin, C. E. (1990). The nursing shortage: Dynamics and solutions. A response from an educational perspective. *Nursing Clinics of North America*, 25(3), 561–568.
- Mishra, S., & Carleton, R. N. (2015). Subjective relative deprivation is associated with poorer physical and mental health. *Social Science & Medicine*, 147, 144–149. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.10.030>

- Pearson, J. A., Fallacaro, M. D., & Pellegrini, J. E. (2009). Perceived deprivation in active duty military nurse anesthetists. *AANA Journal*, 77(1), 42–48.
- Peng, X., & Wu, D. (2022). The protective effect of grit on clinical nurses' occupational psychological distress: Mediating and suppressing effects of hope. *Frontiers in Psychology*, 13, 1019655. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1019655>
- Seçkin, Ş. N., & Çağlın, C. (2026). The effect of perceived relative deprivation in leader-member exchange on flow experience: the serial mediating role of perceived relative deprivation in coworker exchange and job-related anxiety. *Frontiers in Psychology*, 16, 1685263. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1685263>
- Skevington, S. M. (1984). Choice, status and intergroup conflict in the work of trained nursing groups. *Ergonomics*, 27(5), 565–576. <https://doi.org/10.1080/00140138408963524>
- Smith, H. J., Pettigrew, T. F., Pippin, G. M., & Bialosiewicz, S. (2012). Relative deprivation: A theoretical and meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16(3), 203–232. <https://doi.org/10.1177/1088868311430825>
- Stouffer, S. A., Suchman, E. A., DeVinney, L. C., Star, S. A., & Williams, R. M. (1949). *The American soldier: Adjustment during army life*. Princeton University Press.
- Tatoğlu, N., & Altuntaş S. (2026). Is social comparison orientation a predictor of relative deprivation in nurses? a literature review within the theoretical framework. *Journal of Ankara Health Sciences*, 15(1), 35–45. <https://doi.org/10.46971/ausbid.1792365>
- Türk Dil Kurumu (2025). Türk Dil Kurumu sözlükleri. Erişim tarihi: 15 Ocak 2025, <https://sozluk.gov.tr/>
- Wan, J., Qin, M., Zhou, W., Zhou, H., & Li, P. (2023). Procedural justice, relative deprivation, and intra-team knowledge sharing: The moderating role of group identification. *Frontiers in Psychology*, 14, 994020. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.994020>
- Yeşiltaş, M., Arici, H. E., & Sormaz, Ü. (2023). Does perceived overqualification lead employees to further knowledge hiding? The role of relative deprivation and ego depletion. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 35(5), 1880–1900. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-11-2021-1392>
- Yılmaz, N., & Erkal, S. (2020). Kurum ev idaresi personelinin görelî yoksunluk duygusunun performans etkisinin incelenmesi. [The effect of relative deprivation of housekeeping personnel on performance.] *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 23(1), 127–148.
- Zhang, H., Liu, M., & Tian, Y. (2016). Individual-based relative deprivation decreases prosocial behaviors. *Motivation and Emotion*, 40(5), 655–666. <https://doi.org/10.1007/s11031-016-9564-8>